

lään, lakaistuna ja hyvässä järjestyksessä, silloin se hakee seitsemän vielä pahempaa henkeä ja ne tulevat sisään ja asettuvat sinne asumaan.” (Matt. 12: 43–45.)

Tämä kohta liitetään päihdevieroituksen ja nähdään, että vieroitus ilman kääntymystä on oman huoneen siivoamista, vaarallisempaa kuin alkuperäinen riippuvuus. Yksilön tulee kääntyä kristityksi, toisin sanoen katua syntejiään ja ottaa Jeesus taloon, sillä kukaan ei voi ”pitää taloaan puhtaana itse”. Kääntyneen todistusnarratiivi kulminoituu kääntymystä edeltävään ja sen jälkeiseen aikaan, ja niiden väliseen eroon: aiemmin syntinen elämä johdatti tuhoon (hiv/aids, hepatiitti, rikokset, vankilarangaistukset), nyt pelastuneen elämässä Jumala antaa merkityksen (uusi perhe, vieroittuminen, uskonyhteisö). Mikeshinin mukaan kääntymys baptistiksi on yleensä pysyvää. Hänen mukaansa tätä tukee baptistien marginaalinen asema Venäjällä, joka kutsuu ”tiukaan identiteettiä ja kuulumiseen”. Tätä olisi ollut mielenkiintoista pohdita enemmänkin.

Tutkimus tuo arvokasta uutta tietoa omalla antropologian alallaan, mutta sillä on annettavaa myös muille aloille, erityisesti sosiaalisen eriarvoisuuden, kristillis-pohjaisen hyväntekeväisyyden, globaalin vapaakristillisyyden ja Venäjän vähemmistöjen tutkimiseen. Myös venäläisten baptistien opetusta valotetaan uudesta kulmasta, joka ilmentää sen toteutumista päihdevieroitusohjelmassa vieroittuneiden raamatuntulkinnan kautta.

Mikeshinin teksti on mukana-satempaavaa. Luin samoihin aikoihin viime aikojen parhaita venäläisiä uutuusteoksia, Roman Sentšinin romaanin *Jeltyševit, erään perheen rapio*. Loistava fiktiivinen kirja on uutta venäläistä realismia, yhteiskuntakriittinen hätähuuto maaseudun nuorten miesten puolesta. Mikeshinin tieteellisen tutkimuksen lopputulos on onnellisempi (vaikka kaikki eivät saa apua). Molemmat kirjat

laajensivat ymmärrystäni siitä kontekstista, jossa Mikeshinin kuvaamat vähemmistökirkot rakentavat venäläistä kansalaisyhteiskuntaa optimismin, päihdevastaisuuden ja ahkeruuden avulla. Mikeshinin päättää tutkimuksensa yhteenvetoon ”veljien” muutoksesta. Hän etäännyttää itsensä heidän uudestakin arvo maailmastaan, mutta kuvaa kääntyneitä sympaattisiksi, rehellisiksi, vilpittömiksi ja rakastaviksi ihmisiksi. Heidän elämällään on tarkoitus, ja he ovat onnellisia jokaisesta päivästä ja vaatimattomista oloistaan. Mikeshin näkee tämän vastakohtana ”tavalliselle venäläiselle ihmiselle – puhumattakaan huumeriippuvaisista ja alkoholisteista”.

MAIJA PENTTILÄ, DOS.

MAARIT HYTÖNEN
Maaksi sinun pitää jälleen tulla: Kuolema ja siihen valmistautuminen sekä kuolemanjälkeinen elämä Osmo Tiililän, Irja Kilpeläisen ja Martti Lindqvistin ajattelussa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 121. Tampere 2015. 165 s.

Kuolema yhdistää kaikkia ihmisiä, mutta kuolemaan valmistautumisesta sekä kuolemanjälkeisestä elämästä on erilaisia käsityksiä. Länsimaaisessa kulttuurissa erityisesti kristinusko ja rationalismi ovat vaikuttaneet ihmisen peruskäsityksiin elämästä, ihmisenä olemisesta, elämän tarkoituksesta ja kuolemasta.

Kirkon tutkimuskeskuksen tutkijan, teologian tohtori, dosentti Maarit Hytösen tutkimus *Maaksi sinun pitää jälleen tulla* selvittää kolmen suomalaisen teologin, Osmo Tiililän, Irja Kilpeläisen ja Martti Lindqvistin, käsityksiä kuolemaan valmistautu-

misesta, kuolemasta ja kuolemanjälkeisistä tapahtumista. Kaikki kolme ovat käsitelleet kuolemaa kirjallisessa tuotannossaan ja vaikuttaneet niin suomalaisten kuin varsinkin suomalaisten teologien käsitykseen kuolemasta. He kaikki ovat kirjoittaneet kuolemasta kahdessa eri roolissa, ammatillisessa ja henkilökohtaisessa.

Osmo Tiililä (1904–1972) kirjoitti kuolemasta dogmatiikan professorina ja sydänkohtauksen kokeneena miehenä. Irja Kilpeläinen (1911–1999) on puolestaan kirjoittanut kuolemasta sairaalasielunhoitajan näkökulmasta mutta myös äitinsä omaishoitajana ja vanhukseksi. Martti Lindqvist (1945–2004) kirjoitti eetikona ja terapeutina sekä vaimonsa kuolemaa surevana miehenä.

Tutkimuksessaan Hytönen esittelee ensin lyhyesti ajankohtaista suomalaista kuolemaan liittyvää keskustelua, viimeaikaista tutkimusta sekä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon opetusta. Sen jälkeen hän kuvaa Tiililän, Kilpeläisen ja Lindqvistin käsityksiä kuolemasta ja siihen valmistautumisesta sekä kuolemanjälkeisestä elämästä. Kunkin luvun alussa on lyhyt katsaus kyseisen teologin henkilöhistoriaan ja siihen, miksi kuolemasta tuli heille läheinen teema.

Tiililän teologinen löytö oli ns. teoteleettinen teologia, käsitys pelastushistorian jatkumosta. Raamattu muodostaa Tiililän ajattelussa kokonaisuuden, jossa Jumalan ilmoitus tulee julki. Vastaavanlaisen Raamattuun perustuvan kokonaisuuden Tiililä rakentaa myös kuolemanjälkeisistä tapahtumista. Kun kaikki Uuden testamentin kuolemaa ja sitä seuraavia tapahtumia koskevat kohdat pyritään esittämään johdonmukaisena kokonaisuutena, tuloksena on hänen mukaansa välitilapoppi. Jeesus palaa maan päälle kirkkaudessaan, jonka jälkeen tapahtuu kuolleiden ylösnouseminen ja viimeinen tuomio. Uudestisyntyminen ennen ajallista kuolemaa mer-

kitsee tietä pelastukseen. Usko on yksinomaan vastaanottamista, riippuvaisuutta Kristuksesta, turvautuminen Kristukseen.

Irja Kilpeläinen kuvaa kuolemaa levoksi, jonka Jumala itse on valmistanut. Kuolemassa ollaan Jumalan varassa niin kuin pohjimmitaan elämässäkin. Kuolema on kuin nukkumaanmeno illalla. Kuolemanjälkeinen elämä on Kilpeläisen mukaan ennen kaikkea toivon asia. lankaikainen elämä on, mutta millainen se on, jää tässä ajassa eläville arvoitukseksi. Jälleennäkeminen kaikkien rakkaiden kanssa tapahtuu, mutta missä muodossa, jää nähtäväksi. Kilpeläinen korostaa kasteen riittävyttä pelastuksen kannalta. Kasteen viitoittamaa tietä kristitty voi kulkea turvallisesti. Jumalan armo ei ole ihmisen aikaansaannosta, vaan se tulee hänen osakseen ilman omia ponnisteluja, ansiotta. Vain armo voi kantaa perille saakka, yli epäonnistumisten ja laiminlyöntien.

Martti Lindqvistille syntymä ja kuolema muodostavat jatkumon, jossa toista ei ole ilman toista. Syntymää ei ole ilman kuolemaa ja kuolema on uuden alku. Lindqvistin mukaan kristilliseen elämänkäsitykseen on aina kuulunut kokemus elämän rajallisuudesta ja katoavaisuudesta. Tämän ymmärtäminen syventää käsitystä elämän ainutkertaisesta arvosta. Elämän vaikein kysymys tulee kuoleman kynnyksellä: oliko minulla elämää ennen kuolemaa? Armo on Lindqvistin mukaan paradoksi, jossa arvoton tulee merkitykselliseksi ja kuolema syntymäksi. Kuolemanjälkeinen elämä on lopulta luottamusta ihmisen säilymiseen jossakin muodossa. Kuolema merkitsee kotiinpaluuta pitkältä matkalta, Jumalan luo pääsemistä.

Tutkimuksensa lopuksi Hytönen selvittää, miten hänen tutkiminsa teologien ajattelu suhteutuu luterilaisen kirkon käsitykseen kuolemasta. Luku on hyvin mielenkiintoinen, sillä se paljastaa kolmen merkittävän suomalaisen teologin käsitysten yhtäläisyyksiä ja eroja. Yhteisenä piir-

teenä Tiirilän, Kilpeläisen ja Lindqvistin ajatuksissa on, että jokaisen mielestä kuoleman läheisyydessä usko yksinkertaistuu ja oppi menettää merkitystään. Heidä yhdistää myös käsitys persoonallisuuden säilymisestä ja jälleennäkemisen toivosta kaikkien rakkaiden kanssa kuoleman jälkeen. Kaikki kolme toteavat, että kuolemanjälkeisestä elämästä on monenlaisia teorioita, mutta kunkin reaktio tähän on omanlaisensa. Kilpeläinen jättää teorian ja heittäytyy Jumalan varaan. Lindqvist on vakuuttunut, että suru on tie, joka kuljettaa surijan oikeaan suuntaan. Tiirilä turvautuu Raamatun teksteistä rakentamaansa kokonaisuuteen välitilaoppeineen.

Hytösen mukaan syy erilaisiin johtopäätöksiin lienee elämäntekävien ja kiinnostuksen kohteiden erilaisuudessa. Myös erilainen suhde teologiaan tieteenä vaikuttaa hänen mukaansa toisistaan poikkeaviin johtopäätöksiin. Lisäksi Hytönen toteaa: "Kärjistäen voisi todeta, että yhtäältä Tiirilän ja toisaalta Kilpeläisen ja Lindqvistin käsitys paitsi kuolemasta jossakin määrin myös käsitys elämästä on erilainen." (s. 135).

Verratessaan tutkimiansa teologien kuolemakäsityksiä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon opetukseen, Hytönen toteaa heidän mielipiteittensä oleva valtaosaltaan sopusoinnussa kirkon kuolemakäsityksen kanssa. Tiirilä, Kilpeläinen ja Lindqvist päätyvät kukin omanlaisensa käsitykseen kuolemasta ja kuolemanjälkeisestä ajasta. He painottavat persoonallisella tavalla tärkeinä pitämiään seikkoja. "Jeesuksen elämäntyö, kuolema ja ylösnousumus sekä kuoleman kukistaminen ovat keskeisiä niin Tiirilälle, Kilpeläiselle kuin Lindqvistillekin. Kaikki kirjoittavat Jumalan armosta ja korostavat, että vain armon varassa ihminen voi elämässä ja kuolemassa odottaa luottavaisesti tulevaisuutta" (s. 138).

Hytösen tutkimus on looginen ja selkeästi etenevä kokonaisuus. Sen kieli on virheetöntä ja sujuvaa.

Runsaat sitaattit niin leipätekstissä kuin alaviitteissä yhtäältä elävöittävät tekstiä, toisaalta tekevät siitä paikoitellen raskaslukuisen. Muutama alaviitteessä mainittu teos puuttuu lopun kirjallisuusluettelosta. Tutkimuksen dispositiosta johtuen jotkin asiat toistuvat jopa kolmeen kertaan.

Osmo Tiirilän, Irja Kilpeläisen ja Martti Lindqvistin vaikutus suomalaisten ja erityisesti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden käsitykseen kuolemasta ja kuolemanjälkeisestä elämästä on ollut merkittävä. Sen vuoksi on arvokasta, että Maarit Hytönen on selvittänyt heidän kuolemaan liittyvää ajatteluaan. Kirkon tutkimuskeskus ansaitsee kiitoksen tuottaessaan aineistoa ajankohtaiseen kirkolliseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Hytösen tutkimus paljastaa, että kuolemasta ja sen jälkeisistä tapahtumista puhutaan nykyisin yhä varovaisemmin. Tutkimus osoittaa, että kirkon opetus kuolemasta sisältää varsin väljät päälinjat. Niiden sisällä vallitsee monenlaisia tulkintoja, myös teologeilla. Tutkimus haastaa lukijaa pohtimaan, mitä itse ajattelee kuolemasta ja kuolemanjälkeisestä elämästä. Se on tarpeellista jokaiselle, mutta varsinkin niille, jotka ovat työssään tekemisissä kuoleman kanssa.

SEPPO HÄKKINEN, TEOL. TRI

HANNAH ARENDT

Eichmann Jerusalemissa: Raportti pahuuden arkipäiväisyydestä. Jyväskylä: Docendo 2016. 381 s.

Hannah Arendtin kirja *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil* ilmestyi vuonna 1963. Jouni Tiili ja Antero Holmila ovat laatineet suomennoksensa viisi vuotta myöhemmin julkaistusta täydennetyistä laitoksesta. Suomennokseen liitetys-